

Zagadnienia wstępne

1. Elementy logiki i metodologii nauk

- a) nauka i cechy wiedzy naukowej. klasyfikacja nauk
- b) ogólna metodologia nauk i metodologia szczegółowa
- c) język jako narzędzie opisy rzeczywistości i nośnik informacji
- d) formułowanie, uzasadnianie i sprawdzanie twierdzeń

2. Narodziny i rozwój filozofii

- a) geneza i źródła filozofii
- b) spór o przedmiot filozofii
- c) struktura i funkcje filozofii
- d) filozofia w systemie nauk

Gnozeologia

3. Zagadnienie przedmiotu poznania

- a) człowiek jako przedmiot poznający (władze poznawcze i przeżycia poznawcze)
- b) filozoficzne interpretacje zagadnienia przedmiotu poznania:
 - przedmiot wiedzy zmysłowej (idealizm i realizm teoriopoznawczy)
 - przedmiot wiedzy pojęciowej (spór o powszedniki)

4. Zagadnienie źródeł wiedzy

- a) psychologiczne i teoriopoznawcze aspekty źródeł wiedzy
- b) główne interpretacje zagadnienia źródeł wiedzy (racjonalizm, empiryzm)

5. Zagadnienia prawdziwości wiedzy

- a) klasyczna koncepcja prawdy
- b) nieklasyczna koncepcja prawdy
- c) kryterium prawdy

Ontologia

6. Problematyka i główne nurty ontologii

- a) analiza podstawowych kategorii
- b) zagadnienia natury bytu; problem ilości i rodzajów substancji
- c) zagadnienie struktury rzeczywistości i związków pomiędzy jej elementami

7. Ontologiczne aspekty problemu wolności determinizm a wolność

- a) podstawowe kategorie etyki: moralność, etyka opisowa, etyka normatywna, metaetyka, prawo a moralność
- b) opis a ocena – zagadnienie prawdy w etyce
- c) koncepcja pochodzenia moralności: heteronomiczne, autonomiczne
- d) systemy etyczne – kryteria klasyfikacji i podstawowe założenia

8. Etyka ogólna a etyka zawodowa (etyka inżynierska)

- a) pojęcie etyki zawodowej
- b) przesłanki tworzenia etyki zawodowej
- c) struktura i funkcje etyki zawodowej – rola etyki w życiu zawodowym (kodeks etyki inżynierskiej)

NAUKA I CECHY WIEDZY NAUKOWEJ

1.) **Wiedza** -wszelka forma poznania, całością informacji pozostających ze sobą w o określonym (luźnym lub systemowym) układzie

2.) **Rodzaje wiedzy:**

- naukowa
- potoczna
- artystyczno - literacka
- spekulatywna

3.) **Nauka**

a) System należycie uzasadnionych twierdzeń i teorii zawierających adekwatną – na danym etapie rozwoju poznania – wiedzę o zjawiskach i prawidłowościach rzeczywistości lub danego aspektu rzeczywistości (sens przedmiotowy)

b) Zorganizowany proces poznawczy, ogół czynności metod składający się na działalność zapewniającą obiektywne i uporządkowane poznanie danego aspektu rzeczywistości (sens funkcjonalny)

c) Dziedzina kultury , którą - oprócz nauki w/w znaczeniach - współtworzy także system instytucji naukowo – badawczych, materialno - techniczna baza oraz zbiorowości uczonych (sens socjologiczny)

4.) **Cechy wiedzy naukowej**

a) wysoki stopień prawdziwości (adekwatności do rzeczywistości)

b) wysoki stopień pewności (dobre uzasadnienie)

c) wysoki stopień usystematyzowania logicznego

d) samokrytycyzm i samokontrola

e) intersubiektywna komunikowalność i sprawdzalność (język precyzyjny)

f) duża zawartość informacyjna (ogólność i ścisłość)

g) wysoka zdolność eksploracyjna (wyjaśniająca)

h) duże możliwości prognostyczne

i) duże możliwości heurystyczne (zdobyta wiedza jest źródłem nowej wiedzy)

5.) **Cele nauki**

a) poznawcze

b) praktyczne

KLASYFIKACJA NAUK

1.) **Warunki klasyfikacji**

1. 1 rozłączność- dowolny element dzielonego zbioru może się znaleźć jedynie w jednym członie podziału

1. 2 wyczerpalność - dowolny element dzielonego zbioru musi mieścić się w jakimś członie podziału

2.) **Kryteria klasyfikacji**

a) cel – nauki podstawowe, nauki stosowane

b) przedmiot – nauki realne, nauki formalne

c) metoda – nauka dedukcyjne (aprioryczne), nauki indukcyjne (empiryczne) zał. z góry

Metodologia nauk

ogólna metodologia nauk

- analiza i ocena metod i technik poznawczych wspólnych wszystkim naukom np. klasyfikowanie, definiowanie, wnioskowanie

szczegółowa metodologia nauk

- metodologiczna precyzyjna specyfika poszczególnych dyscyplin naukowych oraz analiza konkretnych czynności badawczych stosowanych w tych naukach

Metodologia nauk

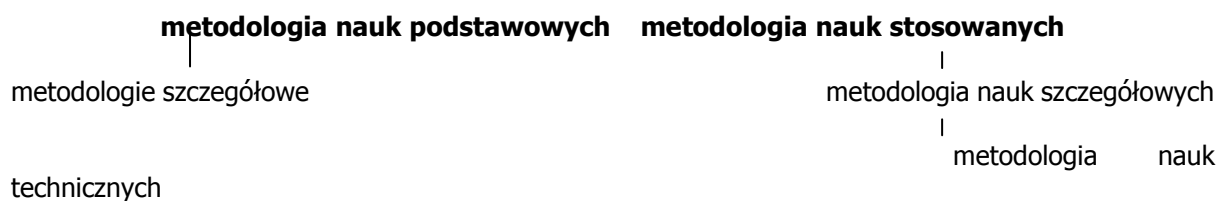
metodologia nauk dedukcyjnych (apriorycznych)

- rolę ostatecznych przesłanek pełnią aksjomaty, powstałe zdania uzasadnione są na drodze wnioskowania dedukcyjnego

metodologia nauk indukcyjnych (empirycznych)

-rolę ostatecznych przesłanek pełnią zdania obserwacyjne w procedurze uzasadniania dominuje uzasadnianie indukcyjne

Metodologia nauk

Fazy opracowywania i realizacji rozwiązań

1. diagnoza (opis, oceny, konkluzje, postulaty, hipotezy)
2. uzasadnienie
3. konstruowanie projektu
4. realizacja projektu
5. sprawdzanie i ocena skutków

JĘZYK JAKO NOŚNIK INFORMACJI I NARZĘDZIE OPISU RZECZYWISTOŚCI

Język - złożony (dwuklasowy): wyrazy zdania, system konwencjonalnych znaków fonicznych lub pisanych, służących do porozumiewania się ludzi między sobą, do przekazywania informacji. Każdy język ma właściwy sobie zasób określonych co do brzmienia wyrazów i wyrażeń (SŁOWNIK), zasady i reguły precyzujące sposób konstruowania znaków złożonych ze znaków prostych (Gramatyka), dyrektywy znaczeniowe określające właściwe użycie znaków, podporządkowujące im konkretne znaczenie, określone sposoby ich rozumienia (SEMIOTYKA). Sposób rozumienia przyporządkowany w danym języku jakiemuś wyrażeniu nazywa się znaczeniem, jakie temu wyrażeniu przysługuje w owym języku.

Język:

naturalny - sztuczny
 przedmiotowy - meta przedmiotowy

Zdanie i sąd

Zdanie w sensie gramatycznym

- wypowiedź składająca się z kilku wyrazów powiązanych ze sobą treściowo i gramatycznie, tworzy sensowną całość i ma strukturę zgodną z obowiązującymi w gramatyce regułami. Ze względu na cele wyróżniamy zdania: oznajmujące, pytające, rozkazujące.

Zdanie w sensie logicznym

- zdanie oznajmujące w którym można orzec, że jest prawdą lub fałszem (posiada wartość logiczną)

Sąd- znaczenie zdania

Nazwy- wyróżnienia, które w zdaniu o strukturze „S jest P” mogą odgrywać rolę podmiotu lub orzecznika (rzeczownik, niektóre zaimki i liczebniki, rzeczowniki z przydawką)

Pojęcie - znaczenie nazwy. Różnym ale równoważnym nazwom odpowiada jako ich znaczenie jedno i to samo pojęcie np: "bicz", "bat"

Desygnaty i zakres nazw - przedmiot oznaczony przez daną nazwę. Zbiór wszystkich desygnatów jakiejś nazwy stanowi jej zakres (miasto, człowiek)

Wieloznaczność nazw - własność nazwy, która polega na więcej niż jednym znaczeniu w danym języku o pewnych przedmiotach będzie można orzec zgodnie z prawdą przy jednym, określonym znaczeniu nazwy, np.: „zamek”

Nazwy mogą znaczyć ten sam desygnat, ale znaczyć coś innego np: „stolica Polski”, „Największe miasto nad Wisłą”.

Przy nazwach wieloznacznych dla desygnatu należy posługiwać się zwrotem

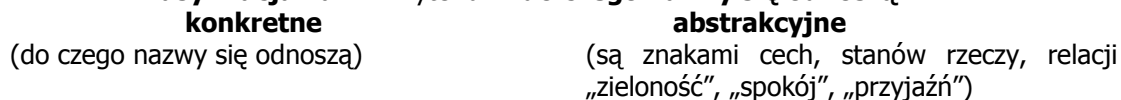
Źródła nieporozumień językowych-

wieloznaczność, aktualny i potencjalny sens wyrażeń + okazjonalność, znaczenie dosłowne i niedosłowne, nieostrość znaczeń, ekwiwokacja

Klasyfikacja nazw-kryterium: zakres nazw

Klasyfikacja nazw -kryterium: do czego nazwy się odnoszą

Stosunek między zakresami nazw

1. Równoważność

Każde **S** jest **P**

2. Podrzędność

Każde **S** jest **P**, ale nie każde **P** jest **S**

3. Nadrzędność

Każde **P** jest **S**, ale nie każde **S** jest **P**

4. Krzyżowanie

istnieją **S** nie będące **P**

istnieją **P** nie będące **S**

istnieją **S** będące **P**

5. Wykluczanie

istnieje **S** nie będące **P**

istnieją **P** nie będące **S**

nie istnieją **S** będące **P**

Ad.1 Stosunek równoważności (zamienności) zakresy nazw pokrywają się każdy desygnat jednej nazwy jest desygnatem drugiej i na odwrót. Zakresy są identyczne, np. trójkąt, trójbok

DEFINICJE

Definicja- wypowiedź językowa podająca najważniejsze informacje o pewnych przedmiotach bądź o znaczeniach pewnych terminów, wyrazów.

Struktura definicji

definiendum - człon definiowany

spójnik definiujący („jest to”, „tyle co”)

definiens - człon definiujący

Definicja realna - zdanie podające taką charakterystykę jakiegoś przedmiotu, czy przedmiotów jakiegoś rodzaju, która tylko tym przedmiotom można przypisać zgodnie z prawdą. Przy tym żąda się by ta charakterystyka „ujmował istotę” tych przedmiotów np.: „człowiek to istota rozumna” wypowiedź w języku 1-ego stopnia.

Definicja nominalna – np. gatunku substancji czy zwierząt, która gatunek taki określa przez wyliczenia tyłu jego własności, że wystarcza to do odróżnienia go od pozostałych gatunków substancji czy zwierząt, ale nie sięga jego głębszej natury czy „istoty”

Rodzaje definicji ze względu na ich budowę

definicja równościowa

(wyraźna)

definicja przez postulaty

(kontekstowa)

człon definiujący pokrywa się z członem definiowanym, definiują-

albo co do zakresu, albo co do treści

"wyraz A to wyraz B mające cechę C"

(sponsor - osoba która dobrowolnie finansuje przedsięwzięcia) może też polegać na wskazaniu nazw,

które w sumie dają zakres nazwy definiowanej

(zboża w rozumieniu ustawy to żyto, owies,

proso)

definicja równościowej – człon definiowany (definiendum) pokrywa się z członem definiującym (definiens) co do treści albo co do zakresu, np. „Bursztyn jest to skamieniała żywica”

Ogólna zasada

„Wyraz A znaczy tyle, co wyrażenie B mając cechę C” – definicja polega na podaniu rodzaju najbliższego i różnicy gatunkowej. Tak zbudowana definicja nosi nazwę klasycznej

Definicja równościowa – niekoniecznie musi mieć formę definicji klasycznej (wskazywać konstytutywne treści danej nazwy), może polegać na wskazaniu zakresów nazw, które w sumie dają zakres nazwy definiowanej np. „zbożem w rozumieniu ustawy jest żyto, owies, pszenica, proso” (definicja nieklasyczna)

Rodzaje definicji ze względu na ich zadania

-sprawozdawcza - wskazuje jakie znaczenie ma, czy miał kiedyś wyraz definiowany.

Definicja która podaje wierne sprawozdanie z tego, jakie znaczenie ma dane słowo, jest zdaniem prawdziwym Definicja która niewłaściwie informuje o znaczeniu danego słowa - zdaniem fałszywym.

-projektująca - ustala jakiegoś słowa na przyszłość: „Kierownika suwnicy elektrycznej nazywać będziemy suwnicowym”

- a) **regulująca** - stosujemy gdy chcemy ustalić ostrość jakiegoś znaczenia np.: młodym człowiekiem będziemy nazywać ludzi, którzy nie ukończyli 25 roku życia
- b) **konstrukcyjna** - definicja, która ustalając znaczenie jakiegoś wyrazu na przyszłość, nie liczy się z dotychczasowym znaczeniem o ile takie posiadał np.: „słowem „płaszczyska” oznaczać będziemy płaskie butelki”

ZAKRES DEFINIENDUM NIE MOŻE PRZEKŁADAĆ, NI MOŻE BYĆ ZAWONSKIE WOBEC DEFINIENSÓW

Błędy przy definiowaniu

- **nieznane przez nieznane** np.: "ontologia, to tyle co metafizyka" (błąd z zakresu oceny)
- **to samo przez to samo** np.: "logika, to nauka opierająca się na logice"
- **za szeroka definicja** np.: np.: "Profesor to pracownik uczelni"
- **za wąska definicja**
- **zakresy się krzyżują** np.: "Naród który ma własne państwo"
- **błąd przesunięcia kategorialnego** np.: "Definicja, to rzecz ..."

FORMUŁOWANIE, UZASADNIANIE I SPRAWDZANIE TWIERDZEŃ

Precyzyjny język i dobre uzasadnianie likwiduje nieporozumienia i osłabia spory

„Najbardziej zażarte spory dotyczące spraw, których żadna za stron nie jest w stanie dobrze uzasadnić”

– Bertrand Russell

Uzasadnienie

wskazanie podstawy uznania za prawdziwe tego co twierdzimy

bezpośrednie

(przez doświadczenie)

pośrednie

(przez wnioskowanie)

spospozreganie

- zewnętrzne (zmysłowe)
- wewnętrzne (introspekcyjne)

obserwacja

- spospozreganie zorganizowane

(jakie dane empiryczne chce uzyskać) wokół ustalonych pytań

eksperyment -umyślne wywołanie danego zjawiska i czynne wpływanie na jego przebieg w celu ustalenia związków między np. zmianami warunków a zmianami zjawiska (wiemy co chcemy osiągnąć) Musimy mieć pewien sceptycyzm do uzasadnienia przez doświadczenie.

Wnioskowanie

- proces myślowy w którym na podstawie zdań, uznanych wcześniej za prawdziwe dochodzi się do przeświadczenia o prawdziwości innych zdań

a) **niezawodne** (prawdziwość przesłanek przesądza o prawdziwości wniosku)

- **dedukcyjne** -przebiega zawsze od racji do następstw. Właściwością tego typu wnioskowania jest, że jeśli prawdziwe są przesłanki i właściwy jest schemat wnioskowania to wnioski także są prawdziwe np.: S jest M, M jest P, S jest P

Cokolwiek twierdzą o wszystkich elementach zbioru to odnosi się to także do każdego elementu zbioru.

OD OGÓŁU DO SZCZEGÓŁU

- **indukcja zupełna** -jego wniosek jest pełny, ale o małej zawartości poznawczej ,

OD SZCZEGÓŁU DO OGÓŁU

np.: Każda sala ma zieloną tablicę

b) **zawodne** (prawdziwość przesłanek nie przesądza o prawdziwości wniosku)

- **redukcyjne** - mamy następstwo i szukamy racji

np.: Ulica jest mokra. Padał deszcz /źle

Padał deszcz więc ulica jest mokra.

- **indukcja niezupełna** - na podstawie kilku przesłanek uzasadniamy całość. Wniosek rozszerza wiedzę ale jest mniej pełny.

- **przez analogie** - wnioskowanie w którym wniosek pojawia się przez analogię do istniejących przesłanek

np.: S₁ jest P, S₂ jest P,..... ,S_n jest P, ...,S_{n+1}, jest P,

"Sala nr 5,6,7 mają zieloną tablicę, wszystkie całe mają zielone tablice"

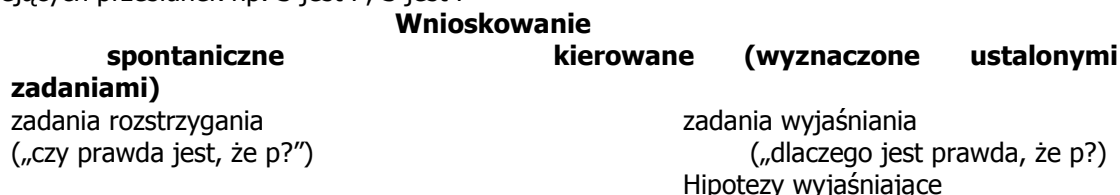
Wnioskowanie dedukcyjnym – nazywa się wnioskowania który przebiega zgodnie z kierunkiem wynikania logicznego, tzn. zawsze od racji do następstwa. Właściwością tego typu wnioskowania jest, że jeśli prawdziwe są przesłanki i właściwy schemat wnioskowania to wnioski także są prawdziwe np. S jest M, M jest P, S jest P

Wnioskowanie redukcyjne – nazywa się wnioskowanie w którym z następstwa wnioskujemy się o

racji, poszukuje się racji uzasadniającej dane następstwa. W wnioskowaniu redukcyjnym wniosek jest prawdopodobny, stąd jest to wnioskowanie zawodne. Prawdopodobieństwa twierdzenia przyjętego w drodze wnioskowania redukcyjnego na podstawie stwierdzonych jego następstw jest tym większe im więcej następstw uda się stwierdzić.

Wnioskowanie indukcyjne – umożliwia formułowanie stwierdzeń ogólnych na podstawie jednostkowych przesłanek będącymi zdaniem obserwacyjnymi (empirycznymi)

Wnioskowanie z analogii – nazywa się wnioskowanie w którym wniosek pojawia się przez analogię do istniejących przesłanek np. S jest P, S jest P

Rodzaje wyjaśnień:

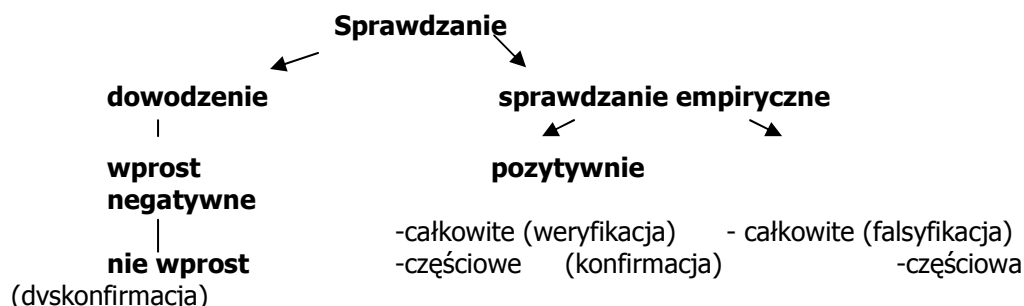
Wyjaśnienie przyczynowe – wskazanie przyczyny zdarzeń, zjawisk, procesów czyli ustaleń związków sukcesyjnego między zdarzeniami, zjawiskami czy procesami (to co wcześniejsze warunkuje to co późniejsze)

Wyjaśnienie funkcjonalne – określenie roli (funkcji) poszczególnych właściwości, cech, zdarzeń, obiektów w ramach danego systemu wzajemnej współzależności ze względu na funkcje

Wyjaśnienie statyczne – orzekanie o cechach, właściwościach, obiektach, zjawiskach w odniesieniu do całego zbioru a nie poszczególnych, konkretnych jego elementach, cechach

Błędy wnioskowania .

- błąd materialny - jedna z przesłanek: jest fałszywa, przesłanki są przyjęte bezpodstawnie
- błąd formalny (przy wnioskowaniu dedukcyjnym) - wzór wedle którego przebiega wnioskowanie nie jest w rzeczywistości schematem logicznym

a) dowodzenie

- wnioskowanie poszukujące racji dla twierdzenia, którego prawdziwość chcemy wykazać wśród twierdzeń uprzednio uznanych za prawdziwe

- prawdziwość racji rozstrzyga o prawdziwości następstwa

- **wprost** – dowodząc prawdziwości jakiegoś zdania szukamy dlań racji wśród zdań uprzednio uznanych za prawdziwe (prawidłowość racji rozstrzyga i prawdziwość następstw)

czy q?

wiem, że jeżeli p to q

wiem, że p

zatem q!

- **nie wprost** – dowodzimy prawdziwości twierdzenia w całym zasięgu jego stosowalności

czy q?

zakładam, że - q

wiem, że jeżeli - q to r

wiem, że -r

stąd - - q (podwójne przeczenie)

zatem q!

b) sprawdzanie empiryczne

weryfikacja – wykazanie prawdziwości twierdzenia w całym zasięgu jego stosowalności

konfirmacja – potwierdzenie prawdziwości twierdzenia w odniesieniu do pewnego zakresu jego

stosowalności – potwierdzenie w pewnym stopniu, dla pewnej liczby przypadków

falsyfikacja - wykazanie fałszywości twierdzenia (wystarczy jeden przypadek opisywany przez sprawdzane twierdzenie)

dyskonfirmacja - osłabienie (ale nie obalenie) wiarygodności danych twierdzeń, wstęp do ich falsyfikacji

NARODZINY I ROZWÓJ FILOZOFII

filozofia - początki (w okręgu kultury europejskiej) sięgają VII/VI w. p.n.e. - jońska filozofia przyrody (Tales z Miletu, Anaksymander, Anaksymenes)

- pierwszy typ wiedzy teoretycznej racjonalnie uzasadnionej pojmowanej jako dążenie do zrozumienia rzeczywistości w oparciu o racje rozumu w dwojakim sensie:

- opisanie i objaśnienia rzeczywistości (nauki empiryczne)

- ujęcia rzeczywistości w perspektywie sensu i wartości

W odniesieniu do powyższego chodziło filozofom o tworzenie wiedzy o rzeczywistości i o pytania dotyczące "istoty rzeczy", „ostatecznych racji istnienia", "sensu i wartości istnienia".

(o pytania pozwalające zobaczyć pod powierzchnią zjawisk furtkę do korzeni świata)

Dlatego filozofia to wiedza najogólniejsza ze wszystkich nauk, operująca najogólniejszymi pojęciami.

"Wartość filozofii nie polega na tym że głosi ona pewne twierdzenia, ale na tym, że uzmysławia istnienie problemów i odkrywa ich możliwe rozwiązania poszerzając w ten sposób nasze intelektualne horyzonty"-Russel

(konieczność wątpienia)

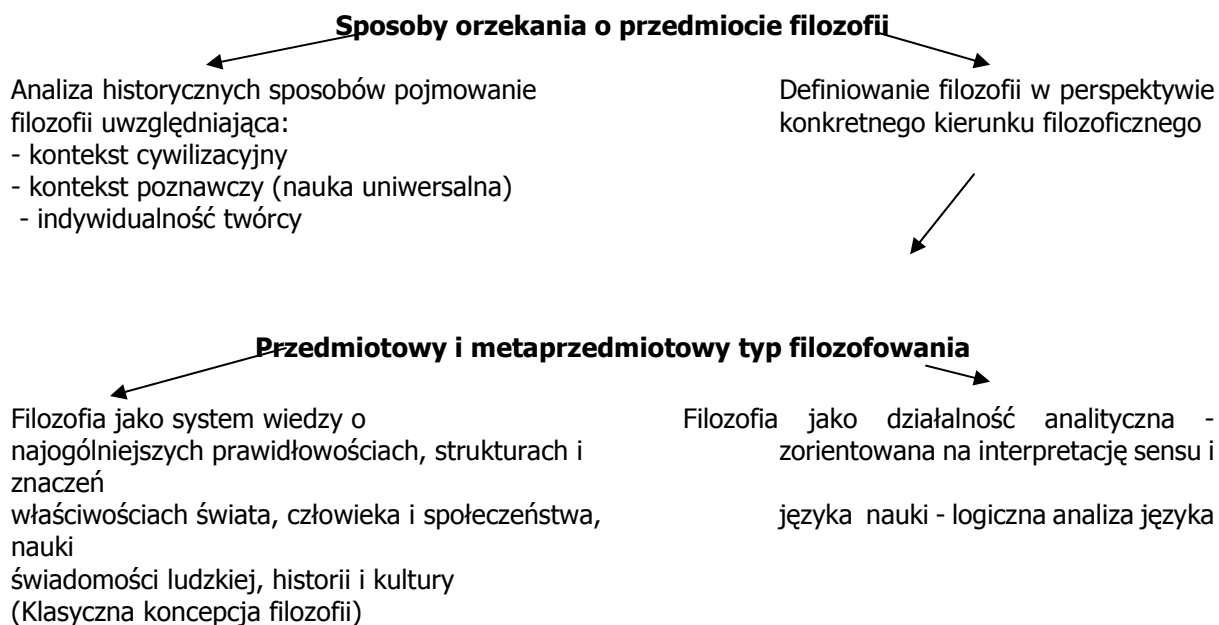
Narodziny filozofii to przejście od realizmu naiwnego do realizmu krytycznego (jak na podstawie wrażeń można sądzić o cieczech ?)

SPÓR O PRZEDMIOT FILOZOFII

1. Przesłanki sporu

- filozofia to dziedzina wiedzy, która narodziła się w odległej przeszłości, nierozzerwalnie związana była z historią ludzkości i podlegała różnorodnym przemianom

- jest systemem wiedzy proponującym określony opis i objaśnienie rzeczywistości i miejsca w niej człowieka oraz wskazującym perspektywę sensu wartości

Struktura i funkcje filozofii

Sposoby orzekania o przedmiocie filozofii warunkują jej strukturę.

a) Koncepcja klasyczna filozofii (rzeczywistość, człowiek, świat jego wytworów)

- ontologia (teoria tego co istnieje)

- gnoseologia (nauka o poznaniu i sposobach poznania rzeczywistości)
- antropologia filozoficzna (filozofia człowieka - dotarcie do granic istnienia)
- etyka (nauka o moralności)
- estetyka (nauka o pięknie - filozofia społeczna)

b) Metaprzekmiotowy styl filozofowania (przedmiotem język i poznanie)

- metodologia nauk
- teoria poznania

Funkcje filozofii

- poznawcze (w opisie i objaśnieniu rzeczywistości)
- praktyczne {w sposób pośredni} (w ujęciu rzeczywistości w perspektywie sensu i wartości)

Filozofia w systemie nauk Czy filozofia jest nauką?

Cechy myślenia filozoficznego:

- 1. Całościowe nastawienie filozofii** - formułowanie ogólnego obrazu świata i ogólnych zasad poznania, dociekanie ogólnych i ostatecznych racji
- 2. Krytycyzm jako warunek twórczego myślenia**
- 3. Zorientowanie antropologiczne i aksjologiczne** - filozofia jest nie tylko systemem ale i formą kultury duchowej
- 4. Wyjaśniające i metodologiczne zorientowanie filozofii** - formułowanie maksymalnie ogólnych zasad wyjaśniania i metod zdobywania wiedzy
- 5. Kontrowersyjność filozoficznych interpretacji i koncepcji** - wielość kierunków filozoficznych

Filozofia jako nauka

1. Formułuje sądy o rzeczywistości korzystając z wyników badań nauk szczegółowych tworząc ich uogólnienia
2. Proponuje nowe interpretacje znanych faktów i istniejących teorii
3. Tworzy ogólne zasady metodologii nauk
4. W uzasadnianiu twierdzeń respektuje - wspólną dla wszystkich nauk - zasadę racjonalności, zgodnie z którą każdy sąd naukowy powinien być jak najmocniej uzasadniony właściwymi dlań metodami, które wyznaczają stopień jego akceptacji

Filozofia a nauki empiryczne

Formułowane w obrębie nauk empirycznych sądy są najczęściej odpowiedziami na pytania typu "jak", "dlaczego". Odpowiedzi na pytania pierwszego typu są twierdzeniami opisującymi, zaś na pytania drugiego typu twierdzeniami wyjaśniającymi. W filozofii oprócz wymienionych pytań występują również pytania typu "jak być powinno", "dlaczego tak być powinno". Dwa ostatnie pytania dotyczą problematyki sensu i wartości i z konieczności ich status teoretyczny jest różny od twierdzeń opisowych i wyjaśniających w naukach empirycznych. Różnica w standardach metodologicznych wymienianych nauk jest konsekwencją odmienności ich przedmiotów badań.

["... jest bowiem cechą człowieka wykształconego żądać w każdej dziedzinie ścisłości w tej mierze, w jakiej na to pozwala natura przedmiotu"] {Arystoteles}

GNOSEOLOGIA

Zagadnienie przedmiotu poznania

Człowiek jako przedmiot poznający

„Nie jest przyjemnym stanem wątpliwość, pewność jednak jest stanem absurdalnym” {Voltaire}

Przedmiot poznania – rzeczywistość (podmiot poznawczy)

Przedmiot poznający – człowiek (podmiot poznania)

-zmysłowe przeżycia poznawcze (wrażenie, spostrzeganie, wyobrażenie)

-rozumowe przeżycia poznawcze (zdolność myślenia pojęciowego)

Poznanie:

akty poznawcze (pewne czynności psychiczne np.: spostrzeganie, abstrahowanie, rozumowanie, wnioskowanie)

rezultaty poznawcze (efekt czynności poznawczych - wiedza wyrażona w sądach, twierdzeniach, teoriach)

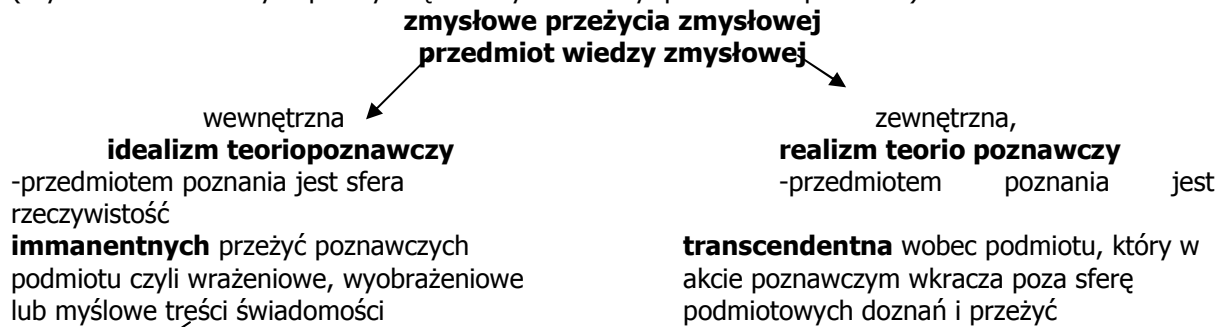
Interpretacje filozoficzne zagadnienia przedmiotu poznania

„Namiętności fałszują nie tylko wyniki, lecz i przesłanki naszego myślenia” {K. Irzykowski}

elementy wolicjonalno - emocjonalne dopełniają charakterystykę człowieka jako podmiot poznający

„czy podmiot poznający jest zdolny poznać cokolwiek, co nie jest jego własnym przeżyciem”{K. Adjukiewicz}

(czy w treściach naszych przeżyć są obiektywne cechy przedmiotu poznania)

konsekwencje

realizm teoriopoznawczy

- **sceptycyzm**: pogląd poddający w wątpliwość wartość ludzkiego poznania, możliwość ludzkiego poznania, możliwość uzyskania wiedzy prawomocnej i pewnej oraz postulujący powstrzymanie się od potwierdzania lub zaprzeczania „istnienia” przedmiotów będących odpowiednikami przedstawień myślowych

- **agnostycyzm**: koncepcja zawierająca tezy o całkowitej bądź częściowej (np. „rzeczy samych w sobie”, „istot rzeczy”) niepoznawalności rzeczywistości podmiotowej

PODMIOT WIEDZY POJĘCIOWEJ

W jaki sposób istnieją rozumowe, ogólne treści poznawcze

-w języku jako nazwy ogólne

-w świadomości jako pojęcia ogólne

-jako byty ogólne, idee (np. sprawiedliwość)

Czy istnieją i w jaki sposób istnieją treści przedmiotowe rozumowych przeżyć poznawczych? Czy istnieje coś co odpowiada treścią ogólnym?

- **skrajny realizm pojęciowy** -pojęcia ogólne oznaczają byty ogólne, które istnieją obiektywnie, niezależnie od rzeczy w których się przejawiają

- **umiarkowany realizm pojęciowy** -pojęciom ogólnym odpowiadają zbiory przedmiotów jednostkowych posiadających wspólne cechy. To co ogólne istnieje w rzeczach jednostkowych jako ich wspólna cecha

- **konceptualizm** - pojęcia ogólne nie mają odniesień przedmiotowych, są tylko tworem umysłu

- **nominalizm** – istnieją tylko nazwy ogólne, nie oznaczają niczego ogólnego, są skrótami nazw jednostkowych

Czy moim i na jakiej podstawie z charakterystyki tego co jednostkowe wnosić o tym co ogólne i odwrotnie?

ZAGADNIENIE ŹRÓDEŁ WIEDZY

Przesłanki problemu:

- dwoistość władz poznawczych i przeżyć poznawczych podmiotu (zmysły, rozum)

- różnice w standardach metodologicznych (procesach wiedzytwórczych), wiedzy przedmiotowej i matematyczno formalnej

Aspekt psychologiczny (inaczej)(genetyczny kontekst odkrycia)

- skąd pochodzi nasza wiedza, czy treści przeżyć poznawczych pochodzą z wrażeń zmysłowych i mechanizmów ich kojarzenia, czy z rozumu jako dyspozycji poznawczej

Empiryzm genetyczny

- treści przeżyć poznawczych wywodzą się z doświadczenia (zewewnętrznego i wewnętrznego). Umysł podmiotu jest pierwotnie „tabula rasa” i dopiero doświadczenie go kształtuje

Racjonalizm genetyczny

- podmiot poznający dysponuje pojęciami niezależnymi od doświadczenia, wyprzedzającymi doświadczenie „idea wrodzone”

(spór między racjonalistami a empirystami jest nierozstrzygnięty i wywodzą się z procesów wiedzytwórczych)

Aspekt metodologiczny (kontekst uzasadniania)

- jakie metody uzasadniania twierdzeń można uznać za prawomocne,
- jakie są drogi dojścia do wiedzy prawdziwej i reguł oceny wartości poznawczej twierdzeń i teorii

Empiryzm metodologiczny

- prawomocnymi metodami uzasadniania twierdzeń są metody oparte bezpośrednio lub pośrednio na doświadczeniu
- Empiria jest koniecznym warunkiem oceny wartości poznawczej twierdzeń i teorii
- wszystkie wymienione stanowisko występuje w różnych wersjach

Racjonalizm metodologiczny

- dominująca, rolę w uzasadnieniu i ocenie prawdziwości wiedzy odgrywa rozum – metody dedukcyjne

Nasz umysł tylko przetwornik, nie dysponuje niczym dopóki nie doświadczy doświadczeń - Empiryzm

ZAGADNIENIA PRAWDZIWOŚCI WIEDZY

Wrażenia „prawda” i „prawdziwy” używane są w różnych znaczeniach i kontekstach (prawda nauki i prawda życia)

Prawda w sensie logicznym

- prawda jest wartością logiczną zdania, cechą wyrażen językowych, twierdzeń, zdań orzekających.

Prawda w sensie ontologicznym

- w wymienionym znaczeniu termin „prawda” odnoszony jest do bytów, rzeczy, własności, procesów o ile zachodzi sytuacjach zgodności z własną naturą lub wzorcem np.: „prawdziwy bohater”

Problematyka teorii prawdy (dotyczą dwóch kwestii)

- czym jest prawda? -definicja, koncepcja prawdy
- co jest prawdą? kryterium prawdy

Definicje prawdy

klasyczna definicja prawdy (korespondencyjna)

- prawda jest zgodnością myśli i rzeczy, zdanie jest prawdziwe jeśli jego treść odpowiada rzeczywistości
- jest tak w rzeczywistości jak się w zdaniu twierdzeń

nieklasyczna definicja prawdy

- wspólnym założeniem jest idea, że prawdziwość zdania rozstrzyga jego zgodność z kryteriami stosowanymi w praktyce naukowej w jest tak w uzasadnianiu i weryfikacji twierdzeń

Nieklasyczne definicje prawdy:

- **koncepcja oczywistości** - prawdziwym jest każdy sąd oczywisty (psychologicznie lub logicznie)
- **koncepcja zgody powszechnej** - prawdziwym jest sąd akceptowany powszechnie np. wśród uczonych, badaczy, profesjonalistów
- **koncepcja koherencji** - prawdziwość sądów polega na ich spójności z innymi sędami systemu wiedzy, do którego oceniamy sąd przynależny bądź spójności z systemem uznawanej wiedzy (zespołem wcześniej uznanych sądów)
- **koncepcja użyteczności** - twierdzenie jest prawdziwe, jeśli ma użyteczne konsekwencje, jeśli realizuje się zgodnie z przewidywaniem

kryterium prawdy - reguła, sprawdzian pozwalający ocenić poznanie, wiedzę w kategoriach prawdy lub fałszu - kryterium przedmiotowe – z klasyczną

- kryterium oczywistości
- kryterium zgody powszechnej
- kryterium koherencji
- kryterium użyteczności

Absolutyzm

- prawdziwość (wartość poznawcza twierdzeń, sądów) jest niestopniowalna, niezmienna, niezależna od tego kto i w jakich warunkach (historycznych, społecznych, kulturowych) poziomu rozwoju poznania, uzasadnił dane twierdzenie.

Relatywizm

- w procesie poznania nie istnieje możliwość osiągnięcia prawdy obiektywnej. Wartość poznania wiedzy jest względna, nie sposób dojść do wiedzy obiektywnej i prawdziwej gdyż nie można wskazać

ostatecznego, niepodważalnego kryterium prawdy

Rezultaty poznania są prawdami względnymi związanymi odniesieniami do podmiotu poznającego i warunków w jakich są formułowane (historycznych, społecznych, kulturowych, poziomu rozwoju poznania)

Nie ma bezwzględnego kryterium prawdy

ONTOLOGIA (TEORIA BYTU) – METAFIZYKA

Czy rzeczywistość jest uporządkowaną strukturą? Co jest ostateczną racją istnienia?

{wszystko co istnieje ma swoją przyczynę lub cel}

dział filozofii zawierający rozważania teoretyczne nad tym co istnieje, nad naturą, istotą bytu. Ostateczna racja istnienia rzeczywistości. Refleksja o tym co istnieje (istnienie samoistne) [to co istnieje jako podstawa wszelkiego istnienia, ostatecznie racja istnienia rzeczywistości]

Filozofom chodziło nie tyle o tworzenie wiedzy i rzeczywistości, ale także o pytania dotyczące „istoty rzeczy”, „ostatecznych racji istnienia”, „sensu i wartości istnienia”, a więc pytania, które pozwalają „pod powierzchnią zjawisk zobaczyć furtkę do korzeni świata”

Metafizyka – gr. meta= po, ponad, -physis – przyroda, rzeczy naturalne. Rozważania teoretyczne odnoszące się do tego, co pozadoświadczalne, nie dające się poznać zmysłami. Poszukiwanie ostatecznej racji istnienia, przyczyny.

Ontologia – gr. to on = byt + logos = słowo, rozum, nauka – dział filozofii (klasyczna koncepcja filozofii) zawierający rozważanie teoretyczne nad tym co istnieje, nad naturą, istotą bytu – byt istnieje samoistnie --- to, co istnieje jako podstawa wszelkiego istnienia ostateczna racja istnienia rzeczywistości

Sposoby istnienia

istnienie rzeczy (substancjonalne)

istnienie cech, relacji

istnienie w świadomości (konceptualne)

istnienie idealne

istnienie aktualne (obecny stan rzeczy)

istnienie potencjalne (konsekwencja obecnego stanu)

Podstawowe nurty w ontologii (koncepcje ontologiczne):

Monizm - pogląd według którego podstawą różnorodnej rzeczywistości, jej ostateczną zasadą jest jedna substancja, jedyny byt. To co istnieje jako podstawa wszelkiego istnienia może mieć charakter materialny (monizm materialistyczny), bądź idealny, duchowy (monizm idealistyczny, spirytualistyczny). W myśl koncepcji monistycznych wyjaśnienie rzeczywistości jest możliwe przez odwołanie się do właściwości bytu materialnego lub duchowego, wszystko bowiem co istnieje pozostaje w związku z czynnikami podstawowym. Wszystko co istnieje jest w ostateczności przejawem, forma ujawnienia się bytu materialnego lub duchowego (idealnego)

np. Bez przyjęcia określonej koncepcji ontologicznej nie można zaakceptować Dekalogu (I, II, III-relacja Bóg-człowiek) Koncepcje te tkwią u podstaw naszych przekonań światopoglądowych.

Dualizm - koncepcja przyjmująca, że u podstaw różnorodnej rzeczywistości istnieją dwa rodzaje substancji, dwa typy bytów, które współtworzą rzeczywistość choć są niesprawdzalne wzajemnie od siebie np.: materia i duch, materia i forma. W myśl tej koncepcji poszczególne rzeczy i właściwości rzeczywistości dają się opisać w terminach substancji, której są przejawami.

dualizm antropologiczny ciało - dusza, jednostka - osoba

dualizm etyczny ~ dobro – zło

Pluralizm - pogląd oparty o założenie, że nie ma jednej substancji, do której można sprowadzić całą różnorodną rzeczywistość.

Rzeczywistość tworzą wielorakie byty, odmienne jakościowo i nie dające się sprowadzić do jednej zasady konstytutywnej (woda, ogień, powietrze, ziemia - Empedokles, monady - Leibniz)

-pluralizm metodologiczny - wielkość wzajemnie niezależnych, równoważnych czy komplementarnych metod badawczych

-pluralizm aksjologiczny - wielkość wartości i norm

-pluralizm kulturowy - wielorakość i różnorodność kultur

IDEALIZM – MATERIALIZM

Kryterium wyróżnienia

-sposób odpowiedzi na pytanie o stosunek materii i świadomości, o sposób istnienia tego, co materialne i tego co idealne (świadomościowe)

-Idealizm - doktryny, które w opisie i interpretacji zjawisk ze sfery bytu, poznania i działania odwołują się do czynników o charakterze idealnym (idee), duchowym, świadomościowym. Podstawowym założeniem jest teza, że czynnikiem konstytuującym rzeczywistość są idee, byty idealne traktowane jako pierwotne wobec tego, co materialne.

-Materializm - doktryny zakładające, że podstawowym tworzywem rzeczywistości jest materia (wszystko co istnieje pozostaje w związku z materią, jest od niej bytowo pochodne i zależne). Materia jest pierwotna wobec idei, świadomości, bytów idealnych. W opisie i interpretacji zjawisk ze sfery bytu, poznania i działania odwołują się do czynników o charakterze materialnym.

Aspekty analizy

- **ontologiczny** (co jest bytem ?)

- **gnoseologiczny** (co jest przedmiotem poznania ?)

- **historiozoficzny** (co jest czynnikiem sprawczym procesów historycznych ?)

ZAGADNIENIE, struktury rzeczywistości i związków jej elementów

Problem

ze względu na co różnorodna rzeczywistość może istnieć we wspólnej zależności ?

Zasada dostatecznej racji-wszystko, co istnieje ma swoją rację-(przyczynę lub cel)-na podstawie których może być wyjaśnione

Determinizm - pogląd filozoficzny - każda rzecz, zjawisko, właściwość jest wyznaczona przez ogół warunków (przyczyna) w jakich występuje (w rzeczywistości występuje przyczynowy wszechzwiązek rzeczy i zjawisk). Istnieje powszechne i konieczne prawidłowości.

formy determinizmu

- geograficzny

- demograficzny

- etyczny

- techniczny

Podstawą determinizmu jest zasada przyczynowości (to co wcześniejsze warunkuje to, co późniejsze) przeszłość ~ przyszłość

przyczyna ~ skutek

W aspekcie ontologicznym jest ona rozumiana jako: (zasada wyjaśnienia stosowana w filozofii i w nauce np. w poszukiwaniu odpowiedzi na pytania typu „dlaczego”)

1.Zasada sprawcza istnienia

2. Zasada wyjaśniająca formę istnienia

Przyczyna - zespół czynników powodujących wystąpienie danego zjawiska; czynnik sprawczy i pierwszy w czasie element związku przyczynowego

Skutek – następstwo określonego faktu, zjawiska (jego konsekwencja)

Cechy związku przyczynowego ($A \rightarrow B \rightarrow C \rightarrow D \rightarrow N$)

1. Nastęstwo czasowe

2. Relacja sprawcza

3. Ukierunkowanie

4. Niesymetryczność

5. Prawidłowość i powtarzalność

Indeterminizm - ogranicza walor powszechności zasady determinizmu (ale go nie neguje). Na pewnym poziomie opisu rzeczywistości zasady determinizmu nie sprawdzają się.

-pogląd filozoficzny podważający powszechnie zasady determinizmu →powszechność, konieczność, prawidłowość.

-Fizyka kwantowa źródłem poglądów indeterministycznych – zasada nieoznaczoności Heisenberga (znajomość pewnych wcześniejszych parametrów fizycznych np. pozwala przewidywać zjawiska późniejszych)

Indeterminizm - formułowane na gonię nauce tezy o prawidłowościach mają charakter statystyczny i należy je interpretować w kategoriach prawdopodobieństwa. ($P \rightarrow$ prawdopodobne S). Poznawcze funkcje nauki ujawniają się w formułowaniu praw o charakterze funkcjonalnym lub statycznych

Finalizm - wzajemna współzależność (wspólny cel). Wszystko co istnieje zmierza do określonego celu -pogląd w filozofii przyjmujący, że w rzeczywistości istnieje celowość dopełniająca związki przyczynowe

I
Ocena
do
ze
moralne

Norma-zasada postępowania zobowiązująca
określonego zachowania się w danej sytuacji,
względem na akceptowane wartości np.

MORALNOŚĆ I ETYKA jako świadomościowe determinanty społecznych interakcji

Moralność – społecznie funkcjonujący system norm, ocen i wzorów postępowania oparty o istniejące w grupach, społeczeństwach rozumienie dobra i zła, regulujący stosunki między jednostkami i zbiorowościami, odwołujący się do człowieka jako człowieka, którego respektowanie motywowane jest oddziaływaniem opinii społecznej i akceptowaną hierarchią wartości (normy, wzory osobowe, oceny, sankcje)

Kontrola społeczna – system różnorodnych oddziaływań ze strony otoczenia społecznego wymuszający na jednostkach lub zbiorowościach postępowanie zgodne z obowiązującymi normami wartości, normami, wartościami i wzorami społecznymi

Środki kontroli społecznej

psycho-społeczne

-internalizacja norm, wartości, wzorów społecznych
np. państwo
-potrzeba uznania i poczucia bezpieczeństwa

materialno-społeczne

-przymus stosowany przez instytucje
i jego agendy (policja, wojsko)
-presja ekonomiczna

SANKCJE

Sankcje – reakcje zbiorowości instytucji na zachowania się odbiegających od przyjętych zasad. System kar i wyróżnień, którego celem, jest kierowanie zachowania członków zbiorowości

Sankcje: prawne, etyczne, religijne, satyryczne

Etyka- (gr. ethos, ethis – obyczaj, zwyczaj, przyjęty sposób postępowania)

1.określony system poglądów etycznych – teoria dobra i zła

2.jedna z dyscyplin filozoficznych, rozumienia jako nauka o moralności (etyka opisowa) bądź nauka moralności (etyka normatywna)

Etyka: Etyka opisowa, Etyka normatywna, Metaetyka

Etyka opisowa- dyscyplina naukowa, której przedmiotem jest moralność jako zjawisko społeczne. Jest to próba neutralnego (pozbawionego odniesień wartościujących) opisywania moralności w jej różnorodnych przejawach – historycznych, zróżnicowań środowiskowych, uwarunkowań podmiotowych i przedmiotowych

Psychologia moralności

-osobowość a zachowanie moralne
-motywacja postaw moralnych (potrzeby, interesy, (ekonomiczne, ideały, wierzenia religijne, ideologie)
-zagadnienie patologii moralnej

Socjologia moralności

-społeczne źródła moralności
-czynniki kształtujące moralność (polityczne, kulturowe, zawodowe)
-przemiany moralności

Etyka normatywna – zwana także „etyką właściwą”, jest zbiorem sądów wartościujących, ustalających co jest moralnie dobre, a co jest złe oraz norm (nakazów i zakazów) zobowiązujących do określonych zachowań w realizacji akceptowanego ideału moralnego. Z uwagi na zróżnicowane pojmowanie najwyższego dobra wyodrębnić można wiele kierunków etyki normatywnej.

Metafizyka – jest teoretyczną analizą wypowiedzi etycznych, ich statusu teoriopoznawczego, a także możliwościami ich uzasadnienia i sposobami weryfikacji – nie formułuje ich uzasadnienia i sposobami weryfikacji – nie formułuje wskazań etycznych, a jedynie je bada. Jednym z głównych problemów jest pytanie, czy sądy etyczne są zdaniem w sensie logicznym, czy pojęcie prawdziwości można odnosić do systemów etycznych, w jakim znaczeniu. W ramach metafizyki funkcjonuje kilka stanowisk teoretycznych różne interpretujących wskazane problemy:

Emotywizm (emotywna teoria etyki) – teoria, w myśl której wypowiedzi etyczne służą do wyrażania stanów emocjonalnych czy afektywnych (afektywna jakość pewnego przeżycia to ta,

która sprawia, że przeżycie to odbieramy jako przyjemne lub pożądane albo nieprzyjemne lub niepożądane), a nie do stwierdzenia prawdy czy fałszu

Intuicjonizm – stanowisko łączne z nazwiskiem Moore'a; w myśl tego stanowiska sądy etyczne są obiektywnie prawdziwe lub fałszywe, mają odmienną treść od wszelkich sądów empirycznych czy innych, a znane są dzięki szczególnej władzy zwanej intuicją. Krytycy uważają, że pogląd ten niczego nie wyjaśnia, może natomiast stanowić wygodne przykrycie dla przesądu albo zwykłego chęjstwa

Naturalizm – próba umiejscowienia własności etycznych i myślenia etycznego w świecie naturalnym. W postaci dyskutowanej i według samego Moore'a przez niego odpartej, pogląd ten głosi, że znaczenie predykatów etycznych („...jest dobre”) jest takie samo jak znaczenie predykatów pokazujących własności, z mocy których ów przedmiot jest dobry, np. „..... jest tego rodzaju, że przynosi szczęście”

Klasyfikacja systemów etycznych

Etyki eudajmonistyczne perfekcjonistyczne	Etyki
-systemy uznające za naczelną dobrą ideę czynią szczęścia (etyka szczęścia)	- systemy, które naczelnym dobrem doskonałość (etyka doskonałości)
Etyka teologiczna -koncentrują się na formułowaniu pojęcia zasad postę- najwyższej wartości uznanej za naczelną nakazom od ludzkiego życia	Etyka deontologiczne -zorientowane na formułowanie powinności jest moralne jeśli czyni zadość
Etyki indywidualistyczne -zorientowane na dobro indywidualne. jako Dobro moralne indywiduum jest punktem działania dla odniesienia w wartościowaniu czynów moralnych	Etyki społeczne -zorientowane na dobro wspólne rozumiane wartość, a zasady zobowiązują, do dobra innych

Kryteria wartościowania w etyce:

1.motyw (intencja) – słuszność bądź niesłuszność zależy od motywu

2.skutek – słuszność bądź niesłuszność działania zależy od jego efektów

3.czyn (obowiązek) – wartość moralna tkwi w czynie działania (cokolwiek robisz, rób dobrze)

ETYKA ZAWODOWA – przesłanki, struktura, funkcje

Etyka zawodowa – może być pojmowana jako uszczegółowienie i konkretyzacja zasad etyki ogólnej (kto akceptuje pewne wartości i normy jako obowiązujące każdego odnosi je także do działalności zawodowej)

Etyka zawodowa – zespół wartości i norm określających jak ze względów moralnych powinni postępować przedstawiciele danego zawodu

Kodeks etyki zawodowej – spisany i uporządkowany system norm (zbiór powinności) zobowiązujący, przedstawicieli, danego zawodu do określonych zachowań w spełnianiu funkcji zawodowych

Moralność zawodowa – taktyczny stan realizowania powinności moralnych w danym środowisku zawodowym

Dlaczego potrzebna jest etyka zawodowa

1.ok. 2/3 czynnego życia człowieka związane jest z przygotowaniem się do pełnienia roli zawodowej i jej wykonywanie

2. konfliktowy charakter pełnionych przez człowieka roli społecznych i zawodowych [urzędnik - polityk (apolityczność pracownika administracji), urzędnik – przyjaciel]
3. konflikt wartości związany z pełnieniem roli zawodowych

PRZESŁANKI ETYKI ZAWODOWEJ

1. określany stopień suwerenności w spełnianiu czynności zawodowych
2. kontakt z wartościami moralnymi w pełnieniu funkcji zawodowych
3. znaczenie podejmowanych decyzji dla jednostek, grup społecznych, społeczeństwa
4. społeczne znaczenie danego zawodu
5. zorganizowanie formy oceny (Rada Etyki Mediów, Naczelna Rada Lekarska, Rada Adwokacka, Poselska Komisja Etyki)

Struktura etyki zawodowej

1. powinności wobec społeczeństwa (petenta) – służba
2. powinności wobec pracodawcy (państwo, samorząd, przedsiębiorstwo, usługi np. banki)
3. powinności wobec podwładnych, przełożonych
4. powinności wobec środowiska zawodowego (godność zawodowa)

Struktura powinności

1. w obronie dobrego wykonawstwa (profesjonalizm)
2. w obronie odbiorców usług (urzędnik → obywatel)
3. w obronie dobrych stosunków, wewnątrz grupy zawodowej
4. w obronie godności zawodowej

Funkcje etyki zawodowej

1. kształtowanie postaw odpowiedzialności w pełnieniu ról zawodowych
2. wskazywanie związku profesjonalizmu z świadomością zobowiązań etycznych
3. przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom moralnym występującym w danym środowisku zawodowym

m1chu, Sołtys (2006)